

SOCIETY FOR CULTURE, ART AND INTERNATIONAL COOPERATION ADLIGAT
Book and Travel Museum
Museum of Serbian Literature
Library Lazic (since 1882)
Josipa Slavenskog 19a, 11.040 Belgrade, Banjica
+381-11-394-65-33, +3813672807, +381-63-360-218
MB: 28101376, PIB: 107899913

Београд, 03.04.2025.

ПРЕДМЕТ: Четири дигитална права за заштиту установа културе на мрежи

Сврха:
У знак признања незаменљиве вредности коју библиотеке, архиви и музеји (у даљем тексту „установе културе”) доносе јавности, овај документ одређује суштинске активности у архивском прикупљању, чувању и позајмљивању којима је потребна заштита и подршка у данашњем дигиталном медијском окружењу. Потписници заједно позивају креаторе политика и заједнице да осигурају да установе културе задрже иста права и одговорности на мрежи које имају и ван мреже.

Контекст:
Установе културе подржавају заједнице тако што чувају и обезбеђују дугорочни приступ културном, уметничком и научном знању које чини наше колективно интелектуално наслеђе. Установе културе такође помажу појединцима који траже, добијају и деле информације тако што демократизују приступ и омогућавају свима – без обзира на њихов ниво прихода или физичку локацију – да се образују и учествују у јавном животу. Аутори, истраживачи, новинари и други ствараоци зависе од дигиталног приступа библиотечким, архивским и музејским збиркама, јер ове установе културе држе ресурсе доступним без обзира на комерцијалну одрживост. Будуће генерације се ослањају на установе културе за приступ старијим, тешко доступним материјалима који постају градивни блокови за нова стваралачка дела и научно разумевање.

Ове неопходне јавне погодности су могуће јер су установе културе историјски имале дискреционо право и капацитет да прикупљају, чувају и обезбеђују контролисан приступ књигама и другим битним ресурсима. Нажалост, многе од ових активности су постале мање извесне у данашњем све дигиталнијем и умреженом свету. С једне стране, велики део светских информација остаје недигитализован и у физичким форматима и стога недоступан онима који немају времена и ресурса да путују. С друге стране, многи материјали који се објављују и којима се приступа онлајн у дигиталним форматима су закључани на комерцијалним платформама које неоправдано ограничавају установе културе у пружању јавних услуга. Овакво стање ствари оставља установе културе са мање (ако их уопште има) практичних начина да прикупљају, чувају и чине материјале доступним будућим генерацијама.

Принципи:
Једноставно речено, права и одговорности које су установе културе одувек имале ван мреже такође морају постојати на мрежи. Да би се овај циљ постигао, библиотеке, архиви и музеји морају имати законска права и практичну способност да:

- **Прикупљају материјале у дигиталном облику, било путем дигитализације збирки у физичком облику, било путем куповине на отвореном тржишту или другим правним средствима;**
- **Чувају дигиталне материјале и по потреби их поправе, направе резервне копије или их поново форматирају како би осигурали њихово дугорочно постојање и доступност;**

● Обезбеђују контролисани приступ дигиталним материјалима за напредно истраживање и корисницима тамо где се налазе – на мрежи;
● Сарађују са другим установама културе, дељењем или преносом дигиталних збирки, како би се чување и приступ олакшали.

Да би установе културе оствариле свој пуни потенцијал у данашњем дигиталном свету, не могу бити подложне непотребним оптерећењима или предаторским уговорима који гуше њихове напоре у прикупљању и чувању материјала. Ове институције такође морају бити заштићене од уништења претераним финансијским нападима и оперативним ограничењима.

Ми, испод потписани, овим позивамо креаторе политика широм света да сачувају суштинску јавну улогу библиотека, архива и музеја и да укључе ове принципе где год је то могуће у локалне, регионалне и националне законе.

Историјат:
Овај документ је направљен на основу извештаја из 2022. године под називом „Обезбеђивање дигиталних права за библиотеке: ка агенди афирмативне политике за бољи интернет“. Први пут је потписан на симпозијуму у Аруби: „Интегрисање нашег заједничког наслеђа: повезивање институција и збирки (холандског) карипског наслеђа” у Орањестаду, 8-12. априла 2024. године.

"АДЛИГАТ" УДРУЖЕЊЕ ЗА КУЛТУРУ, УМЕТНОСТ И МЕЂУНАРОДНУ САРАДЊУ

ПРЕДСЕДНИК УДРУЖЕЊА

Виктор Лазић, адвокат и књижевник